

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çevrimiçi Temel Eğitimi Bilgilendirme Kitapçığı

Modül 4
Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı
İletişim

Modül 4: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı İletişim

Toplumsal cinsiyet eşitliği için biz neler yapabiliriz?

Gündelik hayatta iyi niyetle sergilediğimiz söylemler, tutumlar veya çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini körükleyebilir. Dolayısıyla mümkün olduğunca her çalışmamızdan ve davranışımızdan önce kendimize yönelteceğimiz bir takım sorularla konuyu toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından değerlendirmek eşitliğin sağlanması için önemli bir adım olabilir. Bu ekseninde değinmek istediğimiz iki temel konu bulunmaktadır. Bunlar; Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim ve Bilimsel Araştırmalara Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifini Katmak.

1. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim

Kullandığımız dil, doğduğumuz andan itibaren içinde yaşadığımız toplumun düşünce sistemi çerçevesinde şekillenmeye başlar. Dolayısıyla dil, toplumsal cinsiyet normlarının içselleştirilmesini sağlayarak yaşamı nasıl algıladığımızı, hangi olayda nasıl davranmamız gerektiğini gösteren bir araçtır. Bu bağlamda, bir kişiyle kurduğumuz iletişim sırasında bilinçli veya bilinçsiz olarak seçtiğimiz kelimeler hem dış dünya hakkındaki düşüncelerimizi yansıtır hem de toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yeniden üretir. Bunları iş ilişkilerinde kadın çalışanların sözünü keserek, kadın akademisyene hoca yerine hanım diyerek, kadın çalışanlara canım gibi ifadeler kullanarak görmek mümkündür.

Bu anlatılanları bir afiş çalışmasıyla şöyle örneklendirebiliriz.

Bu soruyu şöyle cevaplayabiliriz.

Tasarım dilini kontrol etmeden önce panel katılımcılarına bakalım. Bir panelin bu derece eşit temsilden uzak olması toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sorun teşkil etmekte. Bu afiş literatüre "All Male Panels – Sadece Adam Paneller" olarak geçen durumun bir örneği. Etkinlikleri planlarken bu gözle bakmalı ve cinsiyetler arasında en az %40-60 oranını yakalamak için duyarlı olmalıyız. LinkedIn, Academia, Google Scholar profilleri üzerinden yapacağımız bir araştırma sayesinde kadın uzmanlara daha rahat erişebiliriz. Eğer alanda çalışan kadın uzmanları bulmakta zorlanıyorsanız "Sensiz Olmaz Sessiz Olmaz" gibi platformların sunduğu uzman havuzlarından faydalanabiliriz. Bu afiş eğer konuşmacıları değil de sembolik olarak bir grubu temsil ediyor olsaydı da nicel olarak erkeklere daha sık yer verilmesi bir sorundu. 7 karakterden 6'sının erkek olduğunu görüyoruz. Afişte yalnızca nicel olarak değil aynı zamanda boyut olarak da erkekler daha ön planda. Tasarım dilinde büyük-kalın gibi kullanımlar dolaylı olarak diğer öğeler arasında bir hiyerarşi oluşturmakta. Bu tarz hiyerarşilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bir yansıması olmamasına dikkat etmeliyiz. Bilim ve teknoloji ile ilgili olan bir seminerde temsil edilen kadın karakterini bir bilimciden ziyade idari bir çalışana benzer bir görünümde buluyoruz. Bu durum toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargı, ön yargı ve ayrımcılığın bir yansıması olarak karşımıza çıkıyor. Fark etmeden de olsa bu yargıları ve ayrımcılığı tasarımlarımızda yeniden üretmemek için bu gözle çalışmalarımıza son kez bakmak önemli bir adım olacak.

- 1- Toplumsal cinsiyete duyarlı bir dil kullanılmış mı? Örneğin; bilim adamı, insanoğlu, adam gibi yapmak, iş adamı gibi ifadeler yerine bilim insanı, insan, düzgünce, iş insanı gibi ifadeler kullanılmış mı?
- 2- Kadın- erkek sayısı eşit olarak gözetilmiş mi?
- 3- Tüm cinsiyetler eşit şekilde temsil ediliyor mu?
- 4- Tüm cinsiyetler konuyla ilişkilendirilerek temsil edilmiş mi?

Nitekim, bütün bilgiler ışığında oluşturulacak toplumsal cinsiyete duyarlı bir afiş çalışması şöyle olurdu;

Kontrol listesi desteğiyle basılı bir materyalin nasıl daha toplumsal cinsiyet eşitliğini kapsayan bir hale gelebileceğini afiş örneğiyle gördük. Sizler için farklı 2 temada oluşturduğumuz kontrol listelerini eğitim içerisinde paylaştık, ancak aynı zamanda aşağıda paylaşacağız, onları bilgisayarınıza indirebilir farklı çalışmalarda kullanabilirsiniz. Aynı zamanda kendi işiniz odağında sizlerin de yeni kontrol listeleri oluşturması için bu örnekler size fikir verebilir. ÖZU Gender Office internet sitesi ve sosyal medya hesaplarında bu ve benzeri kontrol listelerinin olduğu bir havuz ilerleyen süreçte oluşacak ve güncellenecek. Sizin de önermek istediğiniz kontrol listeleriniz varsa bize e-posta ile ulaştırabilirsiniz.

İş İlişkilerinde Toplumsal Cinsiyete Eşitliğine Duyarlı İletişim Kontrol Listesi

- ☐ Çalışma arkadaşlarıma hitap ederken üstünlük kuran ifadelerden uzak durarak profesyonel bir dil kullanımına özen gösteriyorum.
- ☐ Çalışma arkadaşlarıma "canım, kızım, abla, anne, ağabey, dayı" gibi ifadeler kullanmıyorum.
- ☐ Hitap edeceğim kişi kendisine nasıl hitap edilmesini istiyorsa ona uygun olarak hitap ediyorum.
- ☐ İngilizce iletişim sırasında kişi kendisine hangi zamirlerle hitap edilmesini istiyorsa ona uygun olarak hitap ediyorum.
- ☐ Erkek akademisyenlere "hoca"; kadın akademisyenlere "hanım" demiyorum.
- ☐ Ast-üst farketmeksizin herhangi bir iş arkadaşım ile yüz yüze iletişim kurarken fiziksel sınırları belirliyorum.
- ☐ Şaka amaçlı da olsa çalışma arkadaşlarımdan izni olmadan onlara dokunmuyorum.
- ☐ Ast-üst farketmeksizin herhangi bir çalışma arkadaşımı rahatsız ve/ya tedirgin edecek biçimde bakmıyorum.
- ☐ Kadın çalışma arkadaşlarımdan sözünü kesmiyorum.
- ☐ Toplumsal cinsiyete dayalı geleneksel rollere ilişkin tespitler ve yargılarda bulunmuyorum.

İletişim Araçlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kontrol Listesi

- ☐ Görsel iletişim araçlarında (posterler, flyerlar, afişler) kadın-erkek sayısını dengeli tutuyorum.
- ☐ Görsel materyallerde, farklı cinsiyetlerin pozisyonlarının ve tasvirlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmasına dikkat ediyorum.
- ☐ Tüm iletişim materyallerinde mümkün olduğunca kapsayıcı olmaya dikkat ediyorum.
- ☐ Toplumsal olarak kabul edilmiş genellemeler ile kurgulanan iletişim modellerinden uzak durmaya çalışıyorum.
- ☐ Ön yargı ve kalıp yargı içeren ifadeler kullanmamaya özen gösteriyorum.
- ☐ Erkekliği yücelten ifadelerden uzak duruyorum.
- ☐ "Adam gibi" yerine "doğru düzgün", "insanoğlu" yerine "insanlık", "iş adamı" yerine "iş insanı", "bilim adamı" yerine "bilim insanı" ifadelerini kullanıyorum.

2. Bilimsel Araştırmalara Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifini Katmak

Üniversite bünyesinde yaptığımız çalışmalarla geleceğe ışık tutuyoruz. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliği ve bakış açısı sadece kişiler arası ilişkilerde değil, yürüttüğümüz akademik faaliyetlerde de önemli bir yere sahiptir. Araştırma tasarımlarında toplumsal cinsiyet faktörü sıklıkla göz ardı edilen konulardan biridir. Bu durum çalışılan konularda önemli bir faktör göz ardı edildiği için bilimsel titizlikten uzaklaşılmasına yol açmakta, araştırmaların etki alanlarını daraltmakta ve araştırmalardan türetilen kimi uygulamaların belli gruplar için işlevlerini kısıtlamakta, hatta belli durumlarda önemli riskler ortaya çıkarmaktadır.

Örneğin, toplumsal cinsiyet faktörünü gündemlerine alan siyaset bilimi çalışmaları, cinsiyet faktörünü göz ardı edenlere göre daha farklı sonuçlara ulaşabilmektedir.² Bunun yanında, yapay zeka gibi alanların bakım-sağlık gibi alanlara yansımalarını tartışırken toplumsal cinsiyete duyarlı bir perspektif kullanmak yine araştırma vizyonumuzu geliştirme potansiyeline sahiptir.³ Kronik ağrılar üzerine yapılan çalışmalar toplumsal cinsiyet normlarından sıklıkla etkilenmekte, kadınların teşhis almasını zorlaştırmakta ve hatta geciktirmektedir. Bu bağlamda çeşitli araştırmalar kadınların yaşadığı kronik ağrılarının nedenlerinin fiziksel değil psikolojik nedenlere dayandırılmasının erkeklerle göre çok daha fazla olduğunu ortaya koyuyor. Kadınların ciddiye alınmayıp, kronik ağrılarla ilgili tedaviye erişmelerini zorlaştıran yani ayrımcılığa dönen bu durumun temel nedeninin ise toplumsal cinsiyet normları bağlamında kadınlara yüklenen ön yargılar-kalıp yargılar (kadınların kırılgan olmaları, çabuk etkilenmeleri, abartmaları, histerik olmaları gibi bilimsel dayanağı olmayan yargılar) olduğu tartışılmaktadır.⁴ Gündelik hayatı olumsuz etkileyen, araştırma eksikliğinden kaynaklanan ayrımcılıkları çeşitlendirmek mümkündür. Özellikle araştırmalara dayanan tasarımlar bu konuda önemli bir yerde durmaktadır. Örneğin, araç çarpışma testlerinde kullanılan mankenlerin ve emniyet kemerlerinin erkek bedeni norm alınarak dizayn edilmiş olmalarının kadınların kazalarda yaralanma ve ölme ihtimalini artırdığı günümüzde yaygın şekilde tartışılmaktadır.⁵ Gerek araştırmaların kalitesi gerekse araştırmaların çıktılarının gündelik hayata etkileri açısından toplumsal cinsiyet perspektifi görünmeyen ama önemli bir etmendir. Bu nedenle gündelik hayattaki ilişkilerimizden başlayarak toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını araştırmalarımıza da dahil etmek insanlık için dönüştürücü olmaya devam etmektedir.

2. Forman-Rabinovici, A., & Mandel, H. (2023). The Prevalence and Implications of Gender Blindness in Quantitative Political Science Research. *Politics & Gender*, 19(2), 482-506. doi:10.1017/S1743923X22000174

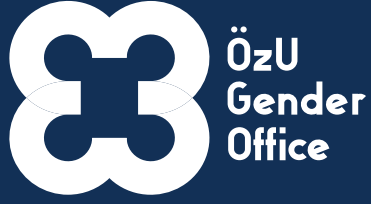
3. Frennert, S. (2021), Gender blindness: On health and welfare technology, AI and gender equality in community care. *Nurs Inq*, 28: e12419. <https://doi.org/10.1111/nin.12419>

4. Samulowitz, A., Gremyr, I., Eriksson, E., & Hensing, G. (2018). "Brave Men" and "Emotional Women": A Theory-Guided Literature Review on Gender Bias in Health Care and Gendered Norms towards Patients with Chronic Pain. *Pain research & management*, 2018, 6358624. <https://doi.org/10.1155/2018/6358624>

5. Perez, C. C. (2019). *Invisible Women: Data Bias in a World Designed for Men*. Abrams Press.

ÖzÜ
Gender
Office

genderoffice.ozyegin.edu.tr
gender.office@ozyegin.edu.tr

—ÖZYEĞİN—
—ÜNİVERSİTESİ—

Nişantepe Mah. Orman Sok. No: 34-36,
34794 Alemdağ - Çekmeköy/İstanbul
T. 0216 564 95 64

E-posta: tanitim@ozyegin.edu.tr
www.ozyegin.edu.tr